

**PROGRAMI POLITIK I subjektit politik
Lëvizja Përparimtare e Romëve të Kosovës “LPRK”**

**Lëvizja Përparimtare e Romëve të Kosovës
Kosovaki Romengi Anglipaski Phiravlin**

Prizren, Qershor 2024

HYRJE

Platforma politike e subjektit politik LPRK, ka për qëllim të përmirësojë jetesën dhe mirëqenien e komunitetit rom duke adresuar sfidat specifike me të cilat përballen ky komunitet dhe duke promovuar përfshirjen e plotë dhe të barabartë të komunitetit rom në shoqërinë kosovare.

Duke marrë parasysh gjendjen aktuale të komunitetit rom në Republikën e Kosovës, programi politik i LPRK –se, do të synojë avokimin në disa prej pikave të rëndësishme për përmirësimin e mirëqenies të komunitetit rom si dhe integritet të tij sa më të mirë në shoqërinë kosovare, si në vijim:

- **Arsimi** - Qasje të barabartë në arsim për fëmijet rom, duke përfshirë shkollë cilësore, material shkollor falas dhe mbështetje për fëmijet që përballen me vështësi. Programet për ndalimin e braktisjes shkollorë dhe nxitjen e ndjekjes së arsimit të lartë për të rinjtë rom.
- **Punësimi dhe Trajnimi Profesional** – mundësi puneimi për komunitetin rom përmes politikave të vecanta që promovojnë punësimin e tyre. Trajnime profesionale për të zhvilluar aftësi që janë të kërkuara në tregun e punës.
- **Strehim dhe Infrastruktura** – Përmirësimi i kushteve të strehimit dhe sigurimi i aksesit në banesat të përballueshme dhe të sigurta. Investime në infrastrukturën e zonave ku jetojnë komuniteti rom, duke përfshirë ujësjellës, kanalizime dhe energji elektrike.
- **Shëndetësia dhe Sherbimet Sociale**, - Sigurimi i qasjes së barabartë në shërbimet shëndetësore për anëtarë të komunitetit rom. Programe për kujdesin shëndetësor dhe mbështetja sociale për familjet dhe individët në nevojë.
- **Perfaqësimi politik dhe Përfshirja sociale**, - Perfaqësimi i drejtë dhe efektiv në organet qeveritare lokale dhe qendrore për të siguruar që zëri i komunitetit rom të degjohet. Krijimi i keshillave për konsultative për çështjet e komunitetit rom dhe përfshirja e tyre në vendimmarrje.
- **Lufta kundër Diskriminimit dhe Racizmit**, - zbatimi i politikave dhe ligjeve që luftojnë diskriminimin dhe racizmin ndaj romëve. Sigurimi i ndihmës ligjore dhe mbështetja për viktimat e diskriminimit.
- **Kultura dhe Identiteti**, - Promovimi dhe mbrojtja e kulturës dhe gjuhës romë përmes aktiviteteve kulturore dhe edukative, mbështetja e projekteve që rrisin ndergjegjësimin publik dhe respektin për diversitetin kulturor.
- **Bashkëpunimi me Organizata Joqeveritare dhe Institucione Nderkombëtare**, - partneritet me OJQ-te dhe organizata ndërkombëtare për të siguruar fonde dhe mbështetje teknike për projekte që përmirësojnë jetën e komunitetit rom. Përfshirja e organizatave romë në proceset vendimmarrëse dhe zhvillimin e politikave.

Duke avokuar për këto pika, komuniteti rom mund të adresojë disa nga sfidat me të rëndësishme që përballen dhe të punojë drejt përmirësimit të kushteve të jetesës dhe mirëqenies së përgjithshme.

Programi politik i partis LPRK –do t'iu dedikohet në radhë të parë qytetarëve, të cilët do t'i legjitimojnë përfaqësuesit e ardhshëm politikë, në nivel lokal dhe qendror.

Të gjitha objektivat, masat dhe pritjet e paraqitura në këtë platformë janë vetëm një pjesë e programit tonë të plotë që ka për qëllim për të përmirësuar jetën dhe gjendjen sociale të komunitetit Rom në Republikën e Kosovës.

I. ARSIMI

Objektiva Strategjike 1: Rritja efektive e ofrimit të mundësisë, qasjes së barabartë dhe mbarëvajtjes në arsim cilësor gjithëpërfshirës për komunitetet Rom dhe Ashkali Arsimi është faktori i rëndësishëm dhe i qëndrueshëm për parandalimin e varfërisë dhe përfshirjen në shoqëri.

Për të arritur Objektiven Strategjike 1, subjekti politik LPRK do të kujdeset që të realizohen disa prej objektivave specifike, si në vijim;

- 1.1 Objektiva Specifike 1: Vetëdijesimi dhe promovimi i rëndësisë së arsimimit dhe përfshirjes të fëmijëve nga komunitetet Rom dhe Ashkali në të gjitha nivelet e arsimit dhe tek të gjithë akterët relevantë;
- 1.2 Objektiva Specifike 2: Përmirësimi i performancës akademike të nxënësve dhe studentëve të komuniteteve Rom dhe Ashkali përmes programeve të specializuara plotësuese dhe masave afirmative në arsim;
- 1.3 Objektiva Specifike 3: Luftimi i diskriminimit, racizmit, stigmatizimit, gjuhës së urrejtjes, dhunës së urrejtës dhe bullizmit; në shkolla dhe promovimi i kulturës dhe historisë së komuniteteve Rom dhe Ashkali.

E Drejta për Arsimim është një nga të drejtat dhe liritë themelore të mbrojtura dhe të garantuara me Nenin 47 të Kushtetutës, i cili përcakton si në vijim:

Neni 47 [E Drejta për Arsimin] 1. Secili person gëzon të drejtën e shkollimit themelor pa pagesë. Shkollimi i detyrueshëm rregullohet me ligj dhe financohet nga fondet publike.

1. Institucionet publike sigurojnë për secilin person mundësi të barabarta për t'u arsimuar, sipas aftësive dhe nevojave të veçanta të tij/saj. Për të garantuar demokracinë dhe respektimin e të drejtave të njeriut, e drejta për arsimim duhet të respektohet, mbrojtur dhe plotësuar me të gjitha masat ligjore dhe masa të tjera sistematike që një shtet ofron përmes sistemit të arsimit.

II. PUNESIMI DHE MIREQENIA SOCIALE

Objektivi Strategjik 2: Rritja e qasjes së barabartë në punësim të qëndrueshëm si dhe ulja e varfërisë të komuniteteve Rom dhe Ashkali

Objektiva Strategjike 2 synon përmirësimin e pozitës së komuniteteve Rom dhe Ashkali në fushën e punësimit dhe të mirëqenies sociale.

Për të arritur Objektivin Strategjik 2, subjekti politik LPRK do të kërkojë nga Qeveria e Republikës së Kosovës si dhe vazhdimisht do të jetë në monitorimin e promovimit të politikave qendrore dhe lokale të cilët do të nxisin zbutjen e papunësisë dhe varfërisë të pjestarëve të komunitetit rom.

Perveq kësaj subjekti politik LPRK do të jetë në gjendje edhe të bëjë prezentimin e politikave për përfshirjen e pjestarëve të komunitetit rom në sektorin publik dhe sektorin privat.

Duke ndjekur këtë logjikë, subjekti politik LPRK do të kujdeset që të realizohen disa prej objektivave, si në vijim;

- a. Objektiva Specifike 1: Përmirësimi i qasjes në pjesëmarrje të barabartë në treg të punës përmes sistemimit të pjesëtarëve të komuniteteve Rom në zyrat komunale për punësim dhe programeve të aftësisë profesionale;
- b. Objektiva Specifike 2: Rritja e pjesëmarrjes dhe mundësive në punësim përmes sensibilizimit të punëdhënësve dhe pjesëtarëve të komuniteteve Rom si dhe masave stimuluese për punëdhënës;
- c. Objektiva Specifike 3: Përfshirja e komuniteteve Rom në punësim në institucione publike qendrore dhe lokale, sipas kuotave të përcaktuara nga ligji;

Punësimi

E Drejta për punë është një nga të drejtat dhe liritë themelore të mbrojtura dhe të garantuara me Nenin 49 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, i cili përcakton si në vijim:

Neni 49 [E Drejta e Punës dhe Ushtrimit të Profesionit] 1. E drejta e punës garantohet.

III. SHENDETESIA

Objektiva Strategjike 3: Përmirësimi i shëndetit të pjesëtarëve të komunitetit Rom dhe rritja e qasjes së barabartë në shërbime cilësore shëndetësore

Për arritjen e Objektivës Strategjike 3 parashihet:

1. që pajisja me dokumente të identifikimit të të gjithë pjesëtarëve të komuniteteve Rom do të lejojë qasje të gjithë pjesëtarëve të këtyre komuniteteve në shërbime publike shëndetësore;
2. që me ndërgjegjësimin e komuniteteve të synuara mbi rëndësinë e vaksinimit (sidomos pas pandemisë COVID-19), si dhe promovimin e ushqyeshmërisë së shëndetshme dhe metodat për parandalimin e sëmundjeve kronike jo të transmetueshme shëndeti i komuniteteve Rom do të përmirësohet në afat të gjatë;
3. që përmes ndërgjegjësimit të stafit shëndetësor publik të të gjitha niveleve për luftimin e trajtimit të barabartë të këtyre komuniteteve me shërbime të cilësisë së barabartë dhe zbatimi i një kodi të etikës që përmend qartazi këto principe dhe mosrespektimi i tyre rezulton në masa disiplinore, komunitetet e synuara do të marrin trajtim cilësor dhe të barabartë shëndetësor.

Duke ndjekur këtë logjikë, për të arritur Objektiven Strategjike 3 subjekti politik LPRK do të kujdeset që të realizohen disa prej objektivave, si në vijim;

1. Objektiva Specifike 1: Përmirësimi i qasjes në shërbime shëndetësore cilësore për pjesëtarët e komuniteteve Rom;
2. Specifike 2: Përmirësimi i shëndetit të pjesëtarëve të komuniteteve Rom dhe Ashkali përmes ndërgjegjësimit dhe promovimit të shëndetit;
3. Objektiva Specifike 3: Përmirësimi i cilësisë së shërbimeve shëndetësore, përmes ndërgjegjësimit të stafit shëndetësor publik për trajtim të barabartë dhe eliminim të diskriminimit të komuniteteve Rom dhe Ashkali.

IV. BANIMI

Objektiva Strategjike 4: Rritja e qasjes së barabartë në banim të qëndrueshëm, 109 shërbime esenciale dhe infrastrukturë publike për komunitetet Rom dhe Ashkali

Banimi është çështje vendimtare për stabilitet social, shëndet dhe zhvillim kualitativ të mirëqenies njerëzore. Banimi ndikon në rrjedhën e zhvillimit të gjithmbarshëm të shoqërisë dhe është komponentë e rëndësishme e zhvillimit social-ekonomik, gjegjësisht të standardit jetësor. Banimi është e drejtë sociale e qytetarëve në shumicën e vendeve të zhvilluara. E drejta në banim gjithnjë e më shumë është e pranishme në kuadër të politikave globale dhe në luftë për të drejtat njerëzore, e sanksionuar edhe me konventa ndërkombëtare.

Për arritjen e Objektivës Strategjike 4 teoria e ndryshimit parasheh:

1. që një studim i mirëfilltë i fizibilitetit të banimit për komunitetet Rom në komuna të ndryshme përcakton nevojat dhe mundësitë do të përcaktojë hapat konkret që duhet ndjekur për të siguruar zgjidhje të qëndrueshme të banimit për këto komunitete;
2. që vetëdijesimi dhe ndërgjegjësimi i pjesëtarëve të komuniteteve Rom për t'u angazhuar aktivisht në zgjidhjen e çështjes së banimit do të rris efikasitetin drejtë zgjidhjeve të qëndrueshme të banimit të tyre;
3. që përmirësimi i infrastrukturës ekzistuese dhe investimi në infrastruktura përcjellëse do të përmirësojnë komoditetin dhe cilësinë e jetës dhe qasjen në shërbime esenciale;
4. që ndërgjegjësimi i stafit publik të programeve të banimit rreth trajtimit të barabartë dhe luftimit të diskriminimit, do të ndikojnë në qasje të barabartë dhe përmirësimin e shërbimeve të banimit që pranojnë pjesëtarët e komunitetit Rom; dhe
5. që përmes revidimit të planeve ekzistuese urbanistike dhe atyre të reja që të përfshijnë konkretisht çështjet e banimit të komunitetit Rom, si dhe ofrimit të alternativave cilësore të banimit për komunitetin Rom, do të arrihen zgjidhje të qëndrueshme të banimit në çdo komunë.

Për të arritur Objektivën Strategjike 4, subjekti politik LPRK do të kujdeset që të realizohen disa prej objektivave, si në vijim;

1. Objektiva Specifike 1: Sigurimi i qëndrueshmërisë dhe përcaktimi i hapave konkret për të përmirësuar sistematikisht gjendjen e banimit për komunitetet Rom;
2. Objektiva Specifike 2: Vetëdijesimi dhe ndërgjegjësimi i pjesëtarëve të komuniteteve Rom në zgjidhjen e problemeve të banimit;

3. Objektiva Specifike 3: Ngritja e komoditetit dhe cilësisë së jetës së komunitetit Rom përmes përmirësimit të infrastrukturës ekzistuese si dhe infrastrukturës përcjellëse për qasje më të mirë në shërbime esenciale;
4. Objektivat Specifike 4: Qasja e barabartë dhe përmirësimi i shërbimeve cilësore të banimit ndaj komunitetit Rom përmes ndërgjegjësimit të stafit publik përgjegjës për programet e banimit;
5. Objektiva Specifike 5: Formalizimi i vendbanimeve joformale të komuniteteve Rom dhe përmes revidimit të planeve ekzistuese urbanistike dhe përfshirjes konkrete në planet e reja urbanistike si dhe ofrimit të alternativave për riorganizimin e vendbanimeve ekzistues.
6. Qasja e barabartë në shërbime esenciale, përfshirë ujin, kanalizimin, shërbimet e mbledhjes së mbeturinave, dhe luftimi i segregimit hapësinor si shkak i diskriminimit mjedisor në fushën e banimit.

Një numër i konsiderueshëm i familjeve Rom nuk posedojnë dokumente të kompletuara që vërtetojnë pronësinë ligjore të banimit dhe tokës së tyre. Për shkak të kushteve jo adekuate të jetesës, shqetësimet janë të shumta dhe prioritetet kategorizohen në përputhje me rrethanat. Statusi i papërcaktuar ligjor i komunitetit rom, dëbimet e dhunshme, burokracitë dhe diskriminimi ka çuar në shumë sfida dhe bashkë me të shpesh herë neglizhenca e qëllimshme për të tentuar procedurat e legalizimit të banimit të tyre. Kjo ka vazhduar me breza të tërë, gjë që tani paraqet sfida të re për shkak të dokumenteve të pakompletuara. Prandaj, kjo situatë shton më shumë procedura, punë në administratë dhe kosto potencialisht gjithashtu, gjë që i dekurajon fillimin e procesit të legalizimit.

Disa nga sfidat kryesore në lidhje me banimin e komuniteteve Rom janë:

1. Statusi i pazgjidhur i pronësisë ligjore mbi tokën dhe njësitë e banimit;
2. Përfshirja e pamjaftueshme dhe e pabarabartë e pjesëtarëve të komuniteteve në programet institucionale të banimit zgjidhjen e problemit të banimit;
3. Mungesa e infrastrukturës së përshtatshme të shërbimeve komunale dhe shërbime të tjera të nevojshme dhe adekuate në vendbanimet rome dhe të ashkalive;
4. Cilësia e dobët ndërtimit të njësive ekzistuese të banimit, mungesa e sigurisë së tyre fizike dhe komoditeti i ulët;
5. Niveli i lartë i varfërisë që ndikon që çmimet e pronës dhe patundshmërisë të bëhen vazhdimisht më të papërballueshme;
6. Hapësirat e limituara të familjeve që vazhdimisht janë në zgjerim përmes gjeneratave të reja dhe krijojnë nevojën për strehimin e një numri në rritje të familjeve;
7. Vështirësitë e çështjeve me ndarjen e tokës/gjetjen e zgjidhjeve të strehimit për të kthyerit dhe personat e riatdhesuar.

V. DISKRIMINIMI

Objektiva Strategjike 5: Parandalimi dhe luftimi i diskriminimit, racizmit, gjuhës së urrejtjes, krimeve të urrejtjes, segregimit, paragjyqimeve, stereotipeve, dhe bullizmit

Luftimi dhe parandalimi i diskriminimit ndaj romëve sipas Kornizës së BEsë për Përfshirjen e Romëve, përfshin numrin e personave që në situatë shoqërore janë ndier të diskriminuar për shkak të përkatësisë së tyre etnike .Po sipas kësaj Kornize, në këto raste, duhet ndërmarrë masa për luftimin e diskriminimit, ngacmimit, krimit të urrejtjes dhe gjuhës së urrejtjes kundër pjesëtarëve të komunitetit rom, si dhe promovimin e ndërgjegjësimit të historisë, kulturës, njohjes dhe pajtimit të këtyre komuniteteve.

Diskriminimi në bazë të etnisë për komunitetet Rom dhe Ashkali është shkaktar i shumëfishtë i problemeve të këtyre komuniteteve dhe konsiderohet hendek kryesor i integritetit të këtyre komuniteteve në shoqëri dhe ekonomi. Për shkak se diskriminimi, është një nga shkaktarët kryesor në pothuajse të gjitha sferat e jetës sociale dhe ekonomike të komuniteteve Rom dhe Ashkali, kjo strategji parasheh mekanizma specifik në qasjen drejt luftimit të tyre.

Për arritjen e Objektivës Strategjike 5, teoria e ndryshimit parasheh:

1) që me zhvillimin dhe zbatimin e politikave gjithëpërfshirëse në të gjithë fazat dhe nivelet e politikave, programeve dhe projekteve do të ndikojë në luftimin e racizmit dhe diskriminimit ndaj komuniteteve Rom në mënyrë sistematike;

2) që zhvillimi dhe aprovimi i propozimit legjislativ për barazi, pjesëmarrje, përfshirje dhe luftimin e diskriminimit dhe racizmit, do të ndikojë në mënyrë sistematike dhe në rritjen e cilësisë së jetës për komunitetet Rom;

3) që ndërgjegjësimi i komuniteteve Rom për rëndësinë dhe mënyrën e raportimit të rasteve të racizmit dhe diskriminimit do të rritet numri i rasteve të raportuara dhe kështu institucionet relevante do të mund të ndërmarrim masa disiplinore ndaj ushtruesve të diskriminimit dhe kështu te ngrisin llogaridhënien ndaj komuniteteve të synuara dhe objektivave strategjike;

4) që vetëdijësimi dhe ndërgjegjësimi i publikut dhe zyrtarëve publikë për racizëm dhe diskriminim ndaj komuniteteve Rom ndikon në rritjen e tolerancës dhe përfshirjes dhe integritetit të këtyre komuniteteve në shoqëri dhe ekonomi; dhe

5) që ndërgjegjësimi dhe promovimi i historisë dhe kulturës së komuniteteve Rom në publik, arsim dhe shërbim civil/ administratë publike ndikon në rritjen e tolerancës dhe përfshirjen dhe përfshirjen e komuniteteve Rom në shoqëri dhe ekonomi.

Për të arritur Objektiven Strategjike 5, subjekti politik LPRK do të kujdeset që të realizohen disa prej objektivave, si në vijim;

5.1 Objektiva Specifike 1: Luftimi i diskriminimit dhe racizmit në mënyrë sistematike përmes zhvillimit dhe zbatimit të politikave gjithëpërfshirëse në të gjitha fazat dhe nivelet e politikave, programeve dhe projekteve;

5.2 Objektiva Specifike 2: Ulja e dukurisë së racizmit dhe diskriminimit dhe rritja e cilësisë së jetës për komunitetet Rom në mënyrë sistematike përmes zhvillimit të propozimit legjislativ për barazi, pjesëmarrje, përfshirje dhe luftimit të racizmit dhe diskriminimit;

5.3 Objektiva Specifike 3: Rritja e llogaridhënies dhe ndëshkimit ndaj ushtruesve të diskriminimit dhe ndërgjegjësimi i pjesëtarëve të komuniteteve Rom për rëndësinë dhe mënyrën e raportimit të rasteve të diskriminimit, racizmit, ngacmimit, gjuhës dhe dhunës së urrejtjes dhe bullizmit;

5.4 Objektiva Specifike 4: Rritja e përfshirjes së komunitetit Rom përmes vetëdijesimit dhe ndërgjegjësimit të publikut dhe zyrtarëve publik për racizëm dhe antidiskriminim ndaj komunitetit Rom dhe promovimit të historisë dhe kulturave të komunitetit Rom.

5.5. Objektiva Specifike 5: Mbështetja dhe avancimi i punës së Grupit Teknik për Mbrojtjen nga Diskriminimi të Komunitetit Rom, të themeluar nga Qeveria, për të adresuar ankesat nga pjesëtarët e komunitetit rom, për diskriminim ndaj tyre, si dhe për të realizuar aktivitetet për vetëdijesimin e publikut për parandalimin e diskriminimit ndaj pjesëtarëve të komunitetit rom.